

Sigmund Freud (06.05.1856. - 23.09.1939.) – povodom 150 godina rođenja genija

Pripremila: mr.sc. Elvira Koić, dr.med., Opća bolnica Virovitica

ŠETNJA ŽIVOTOPISOM GENIJA

Ime Sigmunda Freuda postalo je sinonim za psihijatra, a kauč sinonim za psihoanalitičara, psihoterapeuta, psihijatra ili psihologa. Tako se našoj mladoj psihologinji u ambulanti slučajno našao obični tvrdi ležaj namijenjen pregledima bolesnika. Kako su pacijenti dolazili, spontano bi lijegali i počinjali govoriti. Prestrašila se i izbacila taj "kauč" iz ambulante.

No, usprkos čuvenosti kauča i Freudovog imena začudili bi se koliko je zapravo malo onih koji bi znali nešto i reći, a još je manje onih koji su doista razmišljali o njemu i njegovom djelu. No svi se slažu u jednome: Freud je svakako jedna od najznačajnijih povijesnih osoba.

Asocijacije koje to čuveno ime izaziva su nejasne, ali uglavnom – seksualne. Odgovor je otprilike isti: "Ne znam točno reći što je on zapravo učinio, ali znam da je sve povezo sa seksom." Pri tome se mlade osobe uglavnom slažu s tezom kako je baš sve u životu vezano uz seks, a starije osobe smatraju takvo mišljenje pretjeranim i prenapuhanim. Jedni su svjesni kako je upravo on razbio tabu seksualnosti i dozvolio nam slobodno razgovarati o tim vrućim temama, drugi ga doživljavaju kao frustriranog čudaka opsjednutog seksualnošću, a treći odmah nude antipsihijatrijska ili mišljenja brojnih drugih psihoterapijskih škola.

Uvaženi kolega neurolog, s poštovanjem kaže: "Čitao sam Freuda kao krimić. Smatram to dobrim štivom. A koliko je velik svjedoči i to što danas skoro svaka baba u selu zna za njega. Freuda treba povijesno promatrati, u prostorno – vremenskoj relaciji, kao nekoga tko je nesvjesnom dao svoje mjesto javno uzviknuvši "Car je gol". Zanima me što psihijatri o tome misle...".

A psihijatri misle različito, ovisno o tome kojoj školi pripadaju. Ambivalentni odnos psihoanalize u odnosu na znanost i medicinu je obostran. Freudove psihološke teorije su često osporavane i mnogi vodeći psihijatri danas ga smatraju šarlatanom, ali isto tako mnogo istraživača psihijataru slaže se s njegovim radom. Najčešće je iz različitih perspektiva kritiziran njegov model psihoseksualnog razvoja. Tako je moguće da se specijalizanti psihijatrije nađu u dilemi: proučavati ili ne psihoanalitičke postavke, jer će im to zasigurno oduzeti puno vremena, a nisu sigurni trebaju li im baš te informacije....

Neki psihoterapeuti razvijaju varijetete "psihodinamskog" modela i terapije, dok drugi napuštaju Freudov model mišljenja, ili adaptiraju elemente njegovih terapijskih metoda, npr. odnos prema pacijentovom govorenju kao formi terapije. Psihijatri, koji su trenirani kao većina somatskih liječnika, općenito više koriste psihoaktivne lijekove nego razgovor u svojim tretmanima. Sam Freud je vjerovao da je većina psihičkih poremećaja rezultat kombinacije poremećaja mozga, uzajamnog utjecaja konstitucionalnih i okolinskih faktora.

Možda bi nas začudilo što budući psihijatar misli kako mu možda ne treba "freudijanska" edukacija, no takva su vremena, naime, moderna psihijatrija se danas baš ne koncentrira na id, ego i superego, već više na kognitivno i bihevioralno, tj. na razum i ponašanje, a manje na ulogu libida, seksualnosti, agresije ili katarzu. Psihoterapijske i psihijatrijske metode uglavnom više nisu "arheološke ekspedicije za izgubljena sjećanja", već pokušavaju biti znanstvene. Cijela Freudova ideja doista i nakon 150 godina, još nije dobila "znanstveni" status po načelima moderne zapadne znanosti, mada se mnogim eksperimentima permanentno

ispituje validnost psihoanalitičkog koncepta, poštujući klasične osnovne postavke, između ostalog i provjerljivost tj. ponovljivost eksperimenta, što je teže provesti s obzirom na strogo individualni karakter svakog psihoanalitičkog tretmana. Najvažniji znanstveni rezultati ovdje se dobivaju kliničkim opservacijama tijekom provođenja tehnike psihoanalize i zaključaka koje promatrači-istraživači donose uz velik utjecaj osobne procjene i intuicije.

Puno je teže razbiti predrasudu nego atom.
(Albert Einstein)

No kako si je psihoanaliza dozvolila dovesti u pitanje i srušiti sve tabue koji su postojali prije njenog pojavljivanja, pa i samu sebe, logično je očekivati kako će se isto dogoditi i znanosti koju danas poznajemo tj. da će doživjeti svoju analizu. To se već po malo događa. Npr. istraživači su uočili kako su upravo individualne razlike one koje implicitno predviđaju ponašanje, a njihove interakcije utječu i na rezultate istraživačkih studija, ali ne svjesno, nego nesvjesno. Tako su klinička znanost, njena objektivnost i rezultati dovedeni u pitanje. No, sve dok se ne dogodi priznanje "znanstvenosti", psihoanaliza ostaje disciplina po malo na rubu eksperimentalnih znanosti i bliža je povijesti, filozofiji, lingvistici.

Danas je popularno upravo "dvostruko slijepim pokusima dokazivati kako je učinkovitost psihofarmaka značajnija od placeba, koji ovisi upravo o odnosu terapeuta i pacijenta. O tom odnosu (transferu i kontratransferu) ovisi i suradljivost (compliance) pacijenta. Ako nema suradljivosti, tj. ako bolesnik ne uzme tabletu, ne vrijedi ni njena farmakološka učinkovitost. Zato profesor Gruden često kaže: Ne liječi metoda, već psihoterapeut.

Freud je u svom vremenu znatno utjecao na budućnost na dva načina, razvio je psihološku teoriju o utjecaju nesvjesnog na duševni život, ljudsko mišljenje i ponašanje i razvio je kliničku tehniku psihoanalize, kojom se liječe neurotici. Tako je psihoanalitička metoda osnova svim kasnije nastalim načinima pristupa bolesnicima. Također su koncepti topika ili "psihičkog aparata" i postavke o razrješavanju socijalne dinamike i odnosa s roditeljima tijekom rane seksualnosti, izdržali sud vremena. Danas na primjer, sa sigurnošću tvrdimo kako se stabilna osobnost počinje stvarati u ranom djetinjstvu igranjem važnih uloga koje se kasnije prepoznaju u socijalnim odnosima, te da se ličnost razvija upravljana seksualnim i agresivnim osjećajima i kretanjem od nezrele ovisnosti prema zreloj neovisnosti. Ljudski je razvoj najlakše razumjeti u terminima promjene objekata seksualne želje, koje opet psihički aparat potiskuje stvarajući nesvjesni konflikt. Zbog toga se te represivne želje manifestiraju u snovima, parapraksijama, omaškama ("Freudian slips") i simptomima. Dakle, intrapsihički konflikti su izvori neuroza, a one mogu biti tretirane misaonim dovođenjem nesvjesnih želja i postisnutih sjećanja u svjesno, tijekom psihoanalitičkog tretmana.

Zato su usprkos osporavanjima, Freudova djela doslovno preživjela i pokušaje potpunog uništenja, poput onog kada su nacisti nakon neposredno prije okupacije Austrije 1938. godine u Berlinu javno spalili njegove knjige. Tada je morao napustiti Austriju. Preselio se u London, gdje je i umro, 23. rujna 1939. godine, u 83. godini života.

Freud razvija teoriju libida, koji je pojam za mentalni aspekt seksualne energije, tj. libido je energija koja se očituje u djelomičnom seksualnom zadovoljstvu, na mentalnom i tjelesnom planu. Libido je u osnovi raznih preobrazbi seksualnih nagona, tijekom psihosocijalnog razvoja koji se izražavaju još u djece kao polimorfna perverzija. Oponent libidu je "destrudo". Kasnije Freud stvarajući teoriju seksualnosti pojam libida zamjenjuje "Erosom", koji zaustavlja drugi osnovni nagon, nagon destrukcije ili "Thanatos". Freud je smatrao da se libido razvija promjenama objekta, a taj proces je opisao konceptom sublimacije. Osnovni

konflikt u pozadini objasnio je gotovo metaforičkim mitom o Edipu nazvavši ga Edipov kompleks, kontroverznom prihvaćanom i osporavanom teorijom.

Problem histerije Freud je zajednički istraživao s Josefom Breuerom, s kojim razrađuje hipotezu o tome da simptomi histerije proizlaze iz potisnutih sjećanja i traumatskih događaja. Nakon prekida njihove suradnje, Freud i dalje zastupa stajalište kako je uzrok histerije seksualne prirode i tada razvija dio onog što će kasnije postati poznato kao psihoanalitička teorija. U svojim najplodnijim, 40-im godinama, Freud istražuje snove, sjećanja, dinamiku svog osobnog razvoja ličnosti, samo-analizom i analizom brojnih pacijenata od kojih su neki postali slavni zahvaljujući objavljenim studijama slučajeva (Anna O., Mali Hans, Čovjek-vuk, Dora, Čovjek štakor).

Freud je nesporno genij, po definiciji, rijetko višestruko darovita osoba koja tijekom duljeg životnog razdoblja stvara djela univerzalnog značenja s dugotrajnim utjecajem na ljudsku misao. Takve osobe, prema Laziću, odnosno Tannenbaumu, posjeduju svojevrsan sklop osobina, sposobnosti, motivacije i kreativnosti zbog kojih postižu natprosječne rezultate u nekoj domeni ljudskih djelatnosti, a ti se produkti mogu prepoznati kao novi, originalni doprinosi. Prema Sternbergu, ti pojedinci su uslijed kvalitetnijeg planiranja, odlučivanja, samokontrole i metakognicije (spoznaje vlastitih procesa spoznavanja), sposobni stvoriti široku, bogatu i produbljenu bazu znanja, čiji se elementi u određenom trenutku mogu upotrijebiti na nov, kreativan način. Darovitost je kombinacija sposobnosti, osobina ličnosti i talenta, koji je zapravo specifičan za neka područja, umjetnička, sportska ili društvena.

Djela genija uglavnom prelaze sposobnost shvaćanja drugih, pa se ne primjećuju ili ih se pokušava poništiti. To se dogodilo i Freudovim djelima, teorijama i metodama tretmana pacijenata, koje su i danas kontroverzne, ali žive, usprkos pokušajima promjena. Treba razumjeti povijesni kontekst svijeta s kraja 19. i početka dvadesetog stoljeća, a prije svega međuodnose muškaraca i žena. Nisu postojala politička prava žena, prve žene na univerzitetskim studijima pojavljuju se 1890. g., autoritet muškarca u odnosu na žene i djecu je neupitan, edukacija je autoritarna, očevi uglavnom despoti i ponekad ekstremno okrutni. Zakoni su općenito represivni. Seksualna represija ima karakteristike viktorijanskog doba, a opći strah od veneričnih bolesti i njihovo pojavljivanje u sprezi s prostitucijom je žestoko osuđivano. Sifilis je imao tragične posljedice, čak s prijenosom na slijedeću generaciju i bio je noćna mora liječnika. Tijekom 19. stoljeća dominantan trend u zapadnoj misli bio je pozitivizam, vjerovanje da ljudi mogu realnim znanjem spoznati sami sebe i svoj okoliš i prosuđivati kontrolu nad obima.

Freudova misao je i danas prepoznatljivo sadržana kao baza u teorijama njegovih učenika, Ferderna, Ranka i Adlera, koje je Freud okupljao srijedom od 1902. godine u Psihološkom društvu, i u teorijama svih poslije njega, pa i onih koji su se žestoko okomili na psihoanalizu ili su pokušali pronaći novi put kroz vrata koja je Freud otvorio. Također ga susrećemo u svakodnevnici, u analizama snova, umjetničkih djela, kazališnih predstava, bajki ili filmova, posebno npr. kod Sir Alfreda Josepha Hitchcocka.

Kratki životopis Sigmunda Freuda

Sigmund Freud rođen je 6. svibnja 1856. godine u obitelji Ashkenazi Židova u mjestu Freiberg u Moraviji. To mjesto se danas zove Pribor, a nalazi se u Češkoj. Rođen je kao Sigismund Schlomo Freud, kao prvi sin svojih roditelja Jacoba i Amalie. Imao je dva

polubrata i šest mlađih braće i sestara. Kada je Freudu bilo četiri godine s roditeljima se seli u Beč. Naučio je govoriti francuski, engleski, talijanski i španjolski jezik i proučavao je djela poznatih pisaca i filozofa svoga vremena, posebice Nietzschea, Hegela, Shakespearea i Hegela, i Kanta. Godine 1877. promijenio je svoje ime Sigismund Schlomo Freud u Sigmund Freud.

U Beču je 1873. godine, upisao studij medicine na bečkom Sveučilištu. Nakon završetka školovanja 1881. radi u Institutu za cerebralnu anatomiju gdje uspoređuje mozgove odraslih ljudi i fetusa. Nekoliko godina kasnije radi studiju o kokainu te 1884. godine otkriva njegova analgetske ljekovite učinke i iskušava ga na sebi, no njegovo oduševljenje ovim otkrićem ubrzo se smanjilo zbog spoznaje da kokain stvara ovisnost. To se smatra jednim od njegovih važnih otkrića. Naredne 1885. godine pozvan je u Pariz i raditi s jednim od najpoznatijih neurologa toga vremena Jeanom Charcotom, koji je istraživao uzroke i terapiju histerije putem hipnoze. Iz Pariza se vraća 1886. u Beč i otvara privatnu praksu, koju posvećuje oboljelima od histerije. U tretmanu koristi elektroterapiju i hipnozu. Postepeno uočava kako njegovi pacijenti pričaju više, ako leže na kauču, pa ih je u tome ohrabrivao, potičući ih da govore što im padne napamet. Tu je tehniku kasnije nazvao "slobodne asocijacije".

U listopadu 1886. stupa u brak s Marthom Bernays, sestriinom prijateljicom, s kojom će imati šestero djece. Između ostalog i kćerku Annu Freud koja će kasnije postati ugledna psihoanalitičarka na polju dječije psihologije. Sigmund Freud djed je slikara Luciana Freuda, komediografa i pisca Clementa Freuda te pradjed novinarke Emme Freud i modnog dizajnera Belle Freuda te medijskog magnata Matthewa Freuda (http://en.wikipedia.org/wiki/Sigmund_Freud).

Mr.sc. Elvira Koić, dr.med.